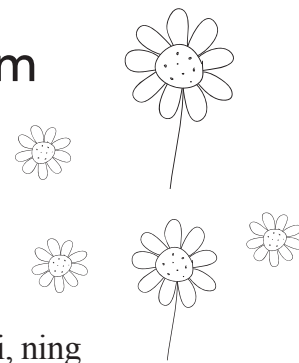

Maarja küla kevad-suvine programm

Mõnus retk jõe äärde

Anneli Ehlvest, Helle Kont

EESMÄRK: õpitakse tundma niidu ja metsaserval õitsevaid rohttaimi, ning kuulama metsas esinevaid mitmekesiseid helisid; õpitakse kirjeldama vaatevälja; tundma mageveekalu ning tutvutakse kalapüügi eeskirjadega.

SIHTRÜHM: üldhariduskooli 1. – 3. klassi õpilased (***) , lihtsustatud õppekavaga kooli 1. – 6. klassi õpilased (**).

Liikumispuudega noored (*) – tuleb arvestada, et rada Ahja jõe äärde ei ole ratastooliga liikumiseks välja ehitatud ja reljeef on künklik. Soovitav oleks, et juhendaja käiks eelnevalt raja läbi.

Ülesandeid on võimalik vastavalt oludele kohandada ja kasutada ka teises kohas.

KESTUS 80–90 minutit.

Kestust saab lühendada või pikendada vastavalt sellele, kas tehakse kõiki programmi tegevusi või mitte. Programmi kestus sõltub samuti tegevuste põhjalikkusest, osalejate arvust, liikumisvõimekusest ja liikumisoludest.

ASUKOHT: Maarja küla õu, rada õuelt Ahja jõe äärde paadisillale, jõe-äärne männik ja paadisild; vajadusel ka ruumis, näiteks külakeskuses vihmase või külma ilma korral (sees ei saa teha sipelgapesa vaatamist).

VAHENDID:

- töölehed
- kirjutusalused
- harilikud pliiatsid
- luubid
- kuklaste ja murelaste pesade pildid
- binoklid
- kompassid
- õnged
- kalapüügimäng (2 õnge, kalad, juhend „Õpime kalastamist“)
- valge tööalus
- linnuraamat helidega – Jan Pedersen, Lars Svensson „Linnulaul. Meie 150 linnuliiki ja nende häälotsused”, Tänapäev, 2012 – juhendajal kaasas

Kui programmis osalejaid on rohkem kui 6, siis peaks olema 2 juhendajat.

Programmi tegevused

Sissejuhatus

Kestus 5 minutit.

JUHENDAJA selgitab programmi eesmäärke ja tegevuste korraldust, jagab õppevahendid ja kui grupp on üle 5 õppija, siis jagatakse osalejad 4-liikmelisteks rühmadeks.

1. Karjatee lillekimp

Juhendatud vaatlus. Kestus 15 minutit.

Maarja külas on mägiveistele rajatud kopli servas rada, mis on väga sarnane karjateega.

Teel Maarja küla keskusest Ahja jõe äärde räägib juhendaja vanadest karjateedest, mida mööda taludes loomad liikusid laudast karjamaale ja tagasi.

Vaadeldakse õitsevaid taimi ja kirjutatakse töölehele „Lillekimp” õite värvid ja taimede liiginimed, milliseid teekonnal märgatakse. Kui on väike grupp või liikumispuudega inimesed*, siis korjatakse igast liigist näidis kaasa, et seda lähemalt vaadelda.

JUHENDAJA nimetab taimi ja räägib nende kohta lühidalt midagi huvitavat.

Näiteks:

AAS-KUREREHA (sinised õied), **METS-KUREREHA** (roosad õied) – on hea meetaim, teda on kasutatud rohelise värvi saamiseks ja naha parkimiseks.

RAUDROHI (valged õied) – väga hea ravimtaim, tee aitab külmetuse ja kõha vastu.

HARILIK HÄRGHEIN (kollased õied) – sinised on kõrglehed, mis paiknevad õisiku sees ja muudavad taime putukatele nähtavamaks. Härgheinad on poolparasiidid, mis tähendab, et nad toituvad puude-põõsaste juurte mahlast. Taim on inimestele mürgine, loomadele valmistab vanarahvas jooki, mis pidi piksehirmu ära võtma.

PÕDRAKANEP (roosad õied) – kuulub pajulililiste sugukonda, kasutatakse toiduks ja ravimtaimena. Alaskal valmistatakse põdrakanepist komme, siirupit, tarretist ja isegi jäätist.

HARILIK PUJU (kollased või lillakaspunased pisikesed õisikud) – rahvapärane nimetus „orjavits“ on tulnud sellest, et mõisaõuel karistatud talupoegade vitsavermeid raviti pujuga. Õietolm levib tuulega ja võib põhjustada allergikutele hingamisraskusi.

METS-HARAKPUTK (valged õied) – hea meetaim, lõhnavad õied meelitavad kohale palju erinevaid putukaid, kelle toidutaimeks ta on.

KÜLMAMAILANE (sinised õied) – seemneid levitavad peamiselt sipelgad, aga paljuneb ka vegetatiivselt.

Metsaserval vaadatakse koos üle, mitu erinevat õistaime leiti. Kui on vihmane või külm ilm, siis võib vaatlused ja kogumised teha väljas, aga liigiõpet korraldada ruumis.

2. Sipelgate askeldused

Juhendatud vaatlus. 10 minutit.

Vaatlus toimub metsa all kõrgel kaldapealsel sipelgate (kuklaste) pesa juures. Õpilastel palutakse vaadelda sipelgate pesa ja jälgida, kas sipelgad kannavad midagi pessa või pesast ära. Õpilastele võib jagada vaatluseks ka luubid.

JUHENDAJA näitab õpilastele kuklaste ja murelaste ning nende pesade pilte ja räägib, et sipelgaid on palju erinevaid liike ning samuti on erinevad nende pesad. Kui juhendaja on kuklaste ja murelaste pesasid piltidelt näidanud, siis küsib ta lastelt, kas lagendikul olev vaadeldav pesa on murelaste või kuklaste kodu? (*Vastus: okastest on kuklaste pesa.*) Juhendaja räägib, mida sipelgad söövad (röövikud, putukad, lehetäide neste) ning miks nad looduses olulised on.

JUHENDAJA jutustab, et sipelgad veavad pessa toitu ja pesast välja jääke. Üheks sipelgate armastatud toiduks on ka metsalillede ülase ja sinilille seemnete küljes asuvad väikesed õlirikkad seemnelisemed. Sipelgad levitavad seemneid, viies viljad kaasa. Sinilill on üks väheseid taimi Eestis, kelle seemneid levitavad sipelgad. Ka võsaülase seemneid aitavad nad levitada.

JUHENDAJA demonstreerib, kuidas sipelgad kaitsevad pesa ja ennast, pritsides sipelghapet pritsides. Sipelgahappe „dušši“ käivad vahel võtmas linnud (näiteks pasknääril), kes tõrjuvad nii parasiite.

Vaatluse käigus ei tohi pesa rikkuda. Räägitakse ka, et kuklased on looduskaitse all.

3. Metsahääled

Kuulamine, kirjeldamine, kestus 10 minutit.

Männimetsas leitakse mõnus koht ja istutakse paarikaupa istumisalustele või seistakse paarilisega ja kuulatakse 2 minutit vaikselt erinevatest suundadest kostuvaid hääli.

JUHENDAJA annab märku, millal kuulamist alustatakse ja millal lõpetatakse. Seejärel räägivad paarilised kordamööda teineteisele, millised ja mis suunast (eespoolt, tagantpoolt, vasakult, paremalt) hääled kostsid.

Umbes nelja minutiga on omavaheline arutelu toimunud ja seejärel küsib juhendaja, kas oli hääli, mille tekitajaid nad ei tunne. Juhendaja selgitab siis näiteks, milline laul oli millise linnu laul või juhib tähelepanu häälele, mida ei nimetatud. Võib teha ka teise kuulamiseansi, kui on arvata, et metsas häälitseb veel puukoristaja, kägu, tihane või mõni muu sellele metsale iseloomulik lind. Juhendaja kasutab kaasavõetud linnuhääle raamatut ja annab sealt korduseks kuulata mõnda juba kuulnud häält või selle metsa tüüpilisi linnuhääli, mida sel korral kuulda ei olnud. Teema käsitlemise kestus oleneb õppijate huvist.

4. Vaateväli

Vaatlus, ilmakaared, töölehe täitmine, kestus 10 minutit.

Jõe ääres paadisillal koguneb kuni 6 õpilast sillale, vaadeldakse ümbrust ja istutakse paarikaupa töölehti täitma.

1. Juhendaja selgitab, mis on vaateväli – ühest seisupunktist nägemisulatuses vaadeldav ala.

Seejärel tutvustab ta lühidalt Ahja paisjärve ja liivakivipaljandite olemust – kaldapaljandid on Ahja ürgoru veerud, mis on tekkinud mandrijää ja hiljem jõe kulutava tegevuse tulemusena.

2. Võib vaadelda ümbrust ka binoklitega ja paarilised kirjeldavad üksteisele, mida nad näevad.

JUHENDAJA suunab otsima kaldapääsukeste pesakohti ja linde.

1. Istutakse paadisillale ja täidetakse paarikaupa või üksi töölehte „Vaateväli“. Töölehe suunaajoonetele kirjutatakse, milliseid asju vaateväljas näha on (võib ka joonistada). Võib kasutada ka kompassi ja märkida ilmakaared.

Suurema grupi korral võiks organiseerida 3. ja 4. punkti tegevusi paralleelselt nii, et rühmad vahetuvad metsahääle kuulamise ja vaatevälja töölehe täitmise vahel. Kummagi rühma juures on üks juhendaja.

5. Kalapüük

Õppemäng, kestus 15–20 minutit.

JUHENDAJA kutsub kogu rühma kokku ja arutletakse:

1. Milliseid kalu on tõenäoline püüda Ahja jõest?
2. Kui suured kalad on mõõdulised ehk kui suuri kalu on kalakaitseseadusega lubatud välja püüda?
3. Miks peab alamõõdulised kalad tagasi vette laskma?

JUHENDAJA paigutab lamineeritud kalad „järve“, milleks võib olla hele tööalus, täispuhutav bassein, plastkauss või sinine kile. Õppijad jagatakse kahte

võistkonda ja kordamööda püütakse kokkulepitud arv kordi kalu. Näiteks iga võistkonna liige saab korra õngitseda. Võidab see võistkond, kes saab rohkem mõõdulisi kalu.

Arvestust võib teha ka kaalu arvestamisega. Siis liidetakse väljapüütud kalade kaalud ja võidab see võistkond, kes püüdis välja kaalult rohkem.

Kokkuvõte

Kestus 5–10 minutit.

Lõpetuseks võib teha juturingi, kus igaüks saab sõna ja ütleb, milliseid uusi teadmisi ja kogemusi ta sellest programmist sai ning milline oli õpiretke kõige põnevam hetk.